

Försvvarshögskolan

Självständigt arbete (30 hp)

Författare		Program/Kurs
Mikael Westin		HOP SA 2023
Handledare		
Jan Ångström		Antal ord: 9992
		Kurskod
		2UK023
<h3>Tre principer för försvar mot specialoperation</h3>		
<p>Modern weapon development has created opportunities, which, properly exploited, create dilemmas for the defender. As a countermeasure, a developed version of Biddle's (2006) three principles: avoid the opponent's weapon effect, delay the opponent's mobility, and, create their own mobility, has been tested from a defense perspective against attacking special operations. The result shows that the principles have good fit even at the tactical level.</p> <p>The study focuses on the influence of intangible factors, as opposed to numerical and technological cutting-edge. The work makes it clear that the ability to use, organize and lead their military units is an important factor, for success. The work shows that the application of intangible factors can explain, the variety, why in some cases defense triumphs and in other cases suffers defeat. The work provides new knowledge to research on defense against special operations as well as it can be an embryo of an interesting debate about defensive ground operations.</p>		
Nyckelord:		
Anfall, defensiv, försvar, försvarsoperation, specialoperation		

Innehåll

1	INLEDNING	3
	FORSKNINGSÖVERSIKT	3
	<i>Stora numerär och teknologisk spets kontra immateriella faktorer</i>	3
	<i>Immateriella faktorer i ett försvarsperspektiv</i>	4
2	TEORETISKT RAMVERK OCH OPERATIONALISERING AV ANALYSVERKTYG	6
	BIDDLES TRE PRINCIPER	6
	FINKELS LÄRANDE ORGANISATION	7
	HOUSES KOMBINERADE VAPEN	7
	ANALYSVERKTYG	8
3	METOD	9
	DESIGN	9
	VAL AV FALL	9
	INTRODUKTION TILL DE BÅDA FALLEN	9
	<i>Maleme</i>	10
	<i>Heraklion</i>	10
4	ANALYS OCH RESULTAT	11
	REDUCERA MOTSTÅNDARENS VAPENVERKAN	11
	<i>Anpassat taktiskt uppträdande</i>	11
	<i>Anpassade kombinerade vapen</i>	12
	<i>Initiativ och innovation</i>	13
	REDUCERA MOTSTÅNDARENS RÖRLIGHET	14
	<i>Anpassat taktiskt uppträdande</i>	14
	<i>Anpassade kombinerade vapen</i>	14
	<i>Operativt djup, reserver och motanfall</i>	14
	<i>Initiativ och innovation</i>	15
	SÄKERSTÄLLA EGEN RÖRLIGHET	16
	<i>Anpassat taktiskt uppträdande</i>	16
	<i>Anpassade kombinerade vapen</i>	16
	<i>Inriktad och samordnad förflyttning</i>	16
	<i>Initiativ och innovation</i>	17
	AVSLUTANDE DISKUSSION OCH BESVARANDE AV HYPOTESEN	17
5	SLUTSATSER	19
	METODOLOGISK DISKUSSION	19
	ARBETETS BIDRAG OCH FORTSATT FORSKNING	19
	REFERENSFÖRTECKNING	21

1 Inledning

Specialoperationen, visualiserad i legenden om den trojanska hästen, är en mytomspunnen väg till anfallarens framgång, som väcker frågan om det finns ett motsvarande recept för ett framgångsrikt försvar. Begreppet specialoperation har flera olika definitioner, varav en är Spulaks (2007) som definierar en specialoperation genom dess strategiska eller operativa mål, begränsade och unika resurser som skiljer sig från vad konventionella förband kan genomföra samt att personalen är noga utvald och tränad för den unika kontexten (Spulak 2007:23–24). McRaven (1996) har tagit fram en teori som vässar specialoperationens framgångsrecept. Två av hans exempel med tyska luftlandsättningsförband är anfallet på fortet Eben Emael som öppnade upp för invasionen av Frankrike 1940 och fritagningen av Mussolini 1943, för fortsatt ledning av Italien (McRaven 1996:29-72,163-200). Men framgångsexemplen har likt myntet en baksida, de misslyckade specialoperationerna. Två exempel är de tyska luftlandsättningarna och misslyckade försöken att ta flygfälten i Rethymnon och Heraklion på Kreta 1941 (Beevor 2004:180–183). De två sista exemplen, står genom sina skilda utfall i kontrast till de framgångsrika, vilket visar på att utfallet från specialoperationer kantas av variation. Det väcker frågan: - varför är det så? Vad är det som gör att ett försvar ibland besegras och i andra fall segrar?

Arbetets syfte är tvådelat: det första är att pröva om en utvecklad teori av Biddle (2006), som utgår från krig och större slag, också fungerar i en småskalig kontext, med mindre förbandsenheter och strider. Det andra är att öka kunskapen och förståelsen om försvar och dess variation, gentemot specialoperationer, inomvetenskapligt likväl som utomvetenskapligt. Forskningsfrågan mynnar utifrån Biddles tre principer och hypotesen utifrån Biddles centrala tema, de immateriella faktorerna, hur den militära resursen organiseras, leds, och övas (2006:190–191).

Forskningsfråga:

Hur fungerar en utvecklad version av Biddles (2006:190) tre principer: reducera motståndarens vapenverkan, reducera motståndarens rörlighet, och säkerställa egen rörlighet, i kontexten försvar mot specialoperation.

Hypotes:

De immateriella faktorerna ger militär styrka. Att följa principerna ökar möjligheten till seger för försvararen.

Forskningsöversikt

Den krigsvetenskapliga forskningen om hur ett försvar når framgång har två dimensioner, den ena handlar om numerär och teknologisk spets och den andra om immateriella faktorer. Med immateriella faktorer menas de mjuka faktorerna vilka innefattar, hur och på vilket sätt, de militära resurserna organiseras, leds, och övas.

Stora numerär och teknologisk spets kontra immateriella faktorer

Avskräckning innebär att en motståndare avstår från att anfalla genom att denne förstår att hen har mer att förlora än att vinna vid ett anfall. Försvarsförmågan är det som i sin tur underbygger avskräckningen, där militär styrka får den potentielle anfallaren att avstå från anfall (Betts 1982:19). Historiskt har en central del för att bedöma militär styrka underbyggts av numerär och teknologi (Biddle 2006:14–16). Numerärens betydelse bottnar i ett synsätt där utnötningen, är vägen till seger, vilket gör faktorn central för synen på militär styrka (Mearsheimer 1985:29). Teknologins betydelse har två huvudsakliga perspektiv, den systemiska och den dyadiska (Biddle 2006:15–17). Den systemiska synen avgör om tekniken skapar offensiva eller defensiva förmågor. Ett exempel är bombflyg som kan genomföra strategisk bombing och därför skapar

offensiv förmåga. En fortifikatorisk anläggning skapar, på grund av sin statiskhet, i stället en defensiv förmåga. Med andra ord, tillgången på tekniska system avgör om en militär organisation kan vara offensiv eller defensiv. Det dyadiska synsättet ställer två parter teknik mot varandra och ger ett isolerat naturvetenskapligt perspektiv på numerär och teknik, där den militära utgången matematiskt räknas fram. Mearsheimer (1985), Arreguín-toft (2005) och Biddle (2006) menar att det är en förenkling som saknar grund i betraktelsen av verkligheten. Mearsheimer ifrågasätter det rådande synsättet genom sin fallstudie av tyskarnas västfälttåg 1939-1940; att den rörliga striden visar på alternativ till utnötning. Mearsheimer menar att de allierade kognitivt låstes till passivitet genom sin syn på militär styrka och numerärens väg till seger. De kanske hade rätt på ett strategiskt plan, men inte på ett taktiskt, där tyskarna kringgick de allierades starka positioner och vecklade upp deras försvar genom strid på djupet (1985:203). Med sin studie belyser Mearsheimer ett stereotypt synsätt på militär styrka och lyfter fram rörligheten som ett alternativt sätt att vara stark, med andra ord ett embryo till mjuka faktorer, det vill säga hur de militära resurserna används relativt motståndaren.

Arreguín-toft (2005) visar, i sin femfallstudie av längre konflikter, att mötet mellan två parter inte enbart handlar om numerär, utan hur parterna i relation till varandra måste anpassa sitt genomförande för att få effekt av den militära styrkan. Arreguín-tofts studie om gerillakrigföring visar att små aktörer som möter en större, kan vinna om de anammar en taktik som är fördelaktig. I samma studie visar Arreguín-toft även att en stor aktör som anpassar sin taktik, ger denne fördel, relativt motståndaren (2005:200,204-205). Konklusionen är att numerären inte är det centrala för militär styrka utan hur de resurser som finns att tillgå används i given situation. Biddle (2006) fokuserar till skillnad på Arreguín-toft enbart på konventionell krigföring, där Biddle med ett stort antal fall av större slag under 1900-talet kvantitativt visar att en militär organisations förmåga inte kan förklaras enbart med numerär och teknisk nivå. Biddle menar att ett modernt slagfält är unikt, genom möjligheten till stor förstörelse och rörlighet. Om en organisation kan undvika motståndarens möjligheter till dödlig vapenverkan, reducera dennes rörlighet och säkerställa den egna rörligheten, ökar möjligheten att vinna på det moderna slagfältet (2006:190). Biddle visar att de immateriella faktorerna det vill säga, de mjuka faktorerna, hur de militära resurserna och på vilket, sätt de organiseras, leds, och övas är mer centrala för att skapa militär styrka än numerär och teknologisk spets (2006:190-191). Slutsatsen är att de mjuka faktorerna har en central betydelse i betraktelsen av militär styrka vid sidan av numerär och teknologi.

Immateriella faktorer i ett försvarsperspektiv

Hur ett förband organiseras, leds, och övas måste sättas i relation till motståndaren för att ha betydelse. Clausewitz (1991) definierar ett försvar som att det till skillnad från anfallet är en reaktion på det senare och därför karaktäriseras av proaktiva åtgärder samt förberedelser och beredskap under väntan på det potentiella anfallet. Clausewitz liknar försvaret som en väntan på en svärdsstöt där försvararen är beredd att parera (1991:341). Liknelsen är målande genom fäktningsduellen som kan vara snabb och förvarningen kort inför stöten eller kanske finten som gör att stöten inte hinner uppfattas. Sun Zi (2015) vrider perspektivet och uttrycker: *"Den skicklige försvararens fiende vet inte var han ska anfalla."* (2015:58-59). Anfallaren ska utsättas för ett vakuum genom sekretess och skickligt samt oförutsägbart uppträdande i kombination med vilseledning. Clausewitz lyfter fram försvararen som väljer plats, medel och metod för försvaret, vilket ska ställas i relation till anfallaren som väljer tidpunkt för anfall, medel och metod och var denne anfaller (1991:344-350). Konklusionen är att båda sidor har möjligheten att skapa överraskning och på sina sätt välja plats för försvaret respektive anfallet. Den ena genom förberedelser i försvarsområdet och de andra genom att välja gynnsam anfallsmiljö. Clausewitz visar att ett starkt försvar måste ha en dynamik, genom ständig anpassning till anfallarens

förmåga, vilket gör att det är försvararen som bestämmer lägstanivån på anfallarens insats (1991:344-346,362-363). Å andra sidan är det anfallaren som äger initiativet till förändring av status quo. Slutsatsen är att båda sidor har möjligheten att forma striden, vilket är belysande exempel på att de immateriella faktorerna kopplas till en kontext, en tid, en plats och två parter.

Dynamiken har flera inneboende delar vilka alla kan hanteras på olika sätt. Genom Clausewitz (1991) beskrivning av svärdsduellen som en väntan på svärdsstöten, innebär det för den proaktive utarbetande av strategier vid potentiella utfall, likväl som finter, avledningsmanövrer och stötar. Tillämpningen är i striden, men utveckling och övning måste ske innan duellen. Resonemanget kommer av Handel (1987) som anser att det är essentiellt att ständigt inneha en pågående teknik-, doktrin- och metodutveckling för att över tid och på ett adekvat sätt möta motståndarens framsteg (1987:32–40). Även om Handels tanke följer en logik visar Ben-Zvi (1997) att det i realiteten inte är så enkelt som det låter. Han menar att det finns systemiska svårigheter med att uppfatta motståndarens kapacitet och förmåga eftersom den förändras över tid (1997:138). Här instämmer Finkel (2011) med problematiken i den komplexa och föränderliga operativa miljön genom att inte enbart bygga tilltro till underrättelser, för att förutspå framtiden (2011:1–2). Hans argumentation får stöd av Essberger (1995) som visar att överraskning är en central del, där nio av tio krig inleds med överraskning och hälften av alla slag har inslag av överraskning som fungerar som en så kallad force multiplier, vilken ökar sannolikheten för framgång samtidigt som den reducerar anfallarens förluster (1995:216–217). Finkels motmedel är att förbereda den militära organisationen på det okända, genom att implementera ett systemiskt lärande och dynamik (2011:55-61,73-108,111-120). Flera av Finkels idéer synkroniserar väl med Houses (2001) integrerade system, så kallade kombinerade vapen, att genom förening av flera delsystem till ett större system, öka dilemmat för anfallaren, samtidigt som handlingsmöjligheterna ökar för försvararen. För att nyttan ska komma försvararen till gagn måste enheterna och individerna träna tillsammans och kontinuerligt anpassa dessa organisatoriskt och uppgiftsmässigt till aktuella och lokala förhållanden (Finkel 2011:73–97, House 2001:281–282, 284). Ledningen måste ha förmåga att snabbt agera och anpassa sig efter rådande situation och tillåta underställda enheter att agera självständigt (Finkel 2011:98–108, House 2001:282–284).

Slutsatsen av de immateriella faktorerna är att det är viktigt, om än svårt, att följa sin motståndares utveckling. Huvudsyftet är att skapa motmedel, men på grund av problematiken att träffa rätt är det viktigt att även förbereda sig för det okända. Ett sätt är att skapa en organisation som har inbyggt lärande och dynamik. Genom att satsa på mjuka faktorer där materielen organiseras för kombinerad verkan tillsammans och personalen tränar och övar i en miljö där initiativ, kreativitet och lärande premieras, ökar sannolikheten att framgångsrikt hantera ny kontext.

2 Teoretiskt ramverk och operationalisering av analysverktyg

För att besvara forskningsfrågan utgår arbetet från Biddles *Military Power* (2006) och hans teori. I syfte att komplettera och öka bredd och djup på Biddles principer utvecklas dessa med stöd av Finkels *On Flexibility* (2011) och Houses *Combined arms warfare in the twentieth century* (2001). Nedan beskrivs operationaliseringen genom en inledande presentation av det teoretiska ramverket för att avslutas med en presentation av analysverktyget.

Biddles tre principer

Biddles (2006) argumenterar för att inte enbart numerär eller teknologi skapar militär styrka, utan menar att det essentiella är hur de militära styrkorna används tillsammans i ett system relativt motståndaren (2006:191). Han argumenterar för att den militära organisationen, tillika det militära systemet, kan följa tre principer, för att generera immateriella förmågor som är mer värda än numerär och teknologisk spets. Den första är att reducera motståndarens vapenverkan, den andra är att reducera motståndarens rörlighet och den tredje är att säkerställa egen rörlighet (2006:190–191). Nedan beskrivs respektive princip.

Den första principen omfattar reducering av motståndarens vapenverkan och kan erhållas genom en kombination av taktiskt uppträdande, kombinerade vapen och självständigt beslutstagande (2006:44,49). Taktiskt uppträdande innebär att eld, rörelse och skydd kombineras för att minska motståndarens möjlighet till verkan. Det kan ske genom att direkt bekämpa eller nedhålla, alternativt störa motståndarens verkanssystem (2006:44). Förbanden kan även genom rörelse hindra motståndarens verkanssystem att få effekt. Skydd kan uppnås genom spridning av förband i sida och djup samt använda terrängen som maskering och fysiskt skydd. Här lyfter Biddle fram problematiken med skyddsställningar, som i sig ger skydd men som kan identifieras och bekämpas med lämpliga metoder (2006:44–45). Kopplat till skydd kan terrängen väljas eller anpassas för att minska skyddsmöjligheter för motståndaren, vilket i sin tur gör att dennes verkanssystem lättare kan bekämpas (2006:44). Med kombinerade vapen menar Biddle att olika vapensystem kompletterar varandra genom att exempelvis ett system kan verka där ett annat inte kan. Genom denna kompletterande systemsyn ökas förmågan att reducera motståndarens verkanssystem (2006:45). När det gäller det taktiska uppträdandet och kombinerade vapen måste förmågan till tillämpning vara hög för att dessa ska få önskad effekt och kan bara erhållas genom träning i en relevant kontext (2006:46,49-51). Slutligen anser Biddle att självständigt beslutstagande är en central parameter för att föregående delar ska fungera. Här menar Biddle att lägre chefer måste få ta egna beslut som gynnar given situation, i planeringsfasen likväl som i genomförandefasen (2006:49). Belysande exempel är att situationsanpassat ta beslut om förflyttning för att minska risken för motståndarens verkanseld, eller att exploatera uppkomna möjligheter och förflytta till positioner där motståndarens verkansdelar kan bekämpas.

Den andra principen omfattar reducering av motståndarens rörlighet och skapas genom förmåga till taktiskt uppträdande, kombinerade vapen, operativt djup, reserver, motanfall och självständigt beslutsfattande (2006:44,48-49). För att förflytta sig har anfallaren samma behov som försvararen - att undvika att bli bekämpad. Det innebär att försvararen bör anamma ett taktiskt uppträdande som gynnar verkanseld, direkt som indirekt vilket bekämpar likväl som nedhåller de anfallande. Här är valet av stridsterräng och dess möjligheten till fri sikt en viktig faktor (2006:44). En motståndare som ådrager sig förluster eller ligger i skydd på grund av nedhållande eld får ett minskat anfallstempo. Genom kombinerade vapen ökas försvararens flexibilitet till anpassad verkan vilket ytterligare adderar möjligheter till fördröjning av anfallaren (2006:45). Genom att skapa ett operativt djup, som ett mer uthålligt alternativ till linjeförsvaret, måste anfallaren under längre tid exponera sig gentemot försvararen (2006:47). Om en anfallare

tillåts att ta terräng när denne är lokalt överlägsen kan terrängen vinnas tillbaka genom motanfall, när denne är under reorganisering eller endast har mindre förband kvar. Ett anfall mot en oorganiserad motståndare gynnar i regel anfallaren och oförsvarad terräng kostar i regel få förluster (2006:48). Avslutningsvis gäller även här, liksom i föregående stycke, förmåga att ta egna initiativ i syfte att exploatera uppkomna möjligheter och att situationsanpassa för egna tillkortakommanden (2006:46,49-51).

Den tredje principen omfattar säkerställandet av egen rörlighet och är en viktig komponent för att ett dynamiskt försvar ska vara funktionellt (2006:48). Den skapas genom förmåga till taktiskt uppträdande, kombinerade vapen och enskilt uppträdande enheter samt förmåga att koordinera sina förband och resurser (2006:44,48-49). Den grundläggande taktiska förmågan är central, förbandsenheter måste kunna förflytta sig för att undvika anfallarens verkanseld, samtidigt som nya fördelaktiga stridsställningar snabbt ska kunna intas. För att det ska vara möjligt, under trycket av en anfallare, krävs det självständigt beslutstagande och färdighet att förflytta sig, på ett, för egna förband, gynnsamt sätt (2006:45,49). Här underlättar tillämpning av kombinerade vapen, direkt eller indirekt, syftande till att skydda, eller möjliggöra förflyttningar (2006:45). För att möjliggöra rörlighet under hotet av en anfallare krävs förmåga, inte bara på lägre taktisk nivå, utan även på högre ledningsnivå. Den högre ledningsnivån måste kunna inrikta och samordna, med andra ord leda, planera och koordinera förflyttningar på ett sätt som minskar risken för egna förband. Ett exempel är att kraftsamla egna förband samtidigt som motståndarens vapenverkan undviks. Med andra ord, det gäller att bland annat beakta skydd och skyl och att sprida sina förband även när de ska förflyttas (2006:48). Samtidigt gäller det att säkerställa att transportfunktionen ligger i samklang med det planerade behovet, för att säkerställa snabba förflyttningar (2006:40). Avslutningsvis gäller även här, liksom i de två föregående styckena, förmåga att ta egna initiativ i syfte att exploatera uppkomna möjligheter och att situationsanpassa för egna tillkortakommanden (2006:46,49-51).

Finkels lärande organisation

Finkel (2011) lyfter fram en organisations förmåga till flexibilitet och anpassning, som en väg att hantera en doktrinär och teknologisk överraskning. Finkel är kritisk till synsättet att ha tilltro till enbart underrättelser i den komplexa och föränderliga operativa miljön. Med det som utgångspunkt underbygger han det centrala i att en organisation på alla nivåer måste ha förmåga att ta initiativ och vara innovativ. För att skapa dessa förmågor lyfter han fram fyra grundsatser. Den första avhandlar konceptuella och doktrinära åtgärder, som främjar kritisk debatt och självständigt tänkande (Finkel 2011:55–61). Den andra avser organisatorisk och teknologisk flexibilitet, som syftar till balans mellan manövrerbarhet och eldkraft, defensiv och offensiv förmåga, samt snabba avgöranden och uthållighet, samverkande och överlappande vapensystem samt systems möjlighet till anpassning och uppgradering (Finkel 2011:73–97). Den tredje tar sin utgångspunkt från decentraliserad ledning med mandat att självständigt ta beslut, med fokus på att ta initiativ och experimentera i syfte att utveckla kreativitet och flexibilitet (Finkel 2011:98–108). Avslutningsvis, den fjärde grundsatsen; förmåga att sprida erfarenheter och samarbeta för att hitta motmedel (Finkel 2011:111–120). Sammanfattningsvis vill Finkel med sina satser bygga en kontinuerligt lärande organisation, där initiativ och innovation ger en inbyggd anpassningsförmåga och dynamik för uppkomna situationer.

Houses kombinerade vapen

House (2001) menar att kombinerade vapen, när de fungerar som bäst, är ett samordnat system där delsystemen understödjer eller kompletterar varandra för en högre totaleffekt (2001:6–7). Han definierar kombinerade vapen utifrån tre olika perspektiv. Det första är att olika vapensystem används tillsammans i syfte att öka överlevnaden och stridseffektiviteten för varandra.

Med denna utgångspunkt ingår direkt stridande delar såsom infanteri, pansar, artilleri och attackflyg, men också understödjande delar som till exempel underrättelse, kommunikation och underhållsförband (2001:4). Belysande exempel är när en underrättelseenhet, genom att förvarna övriga förband, gör att dessa kan förbereda sig för den annalkande fienden. Ett annat är när en infanterienhet inte kan verka med sina direktriktade vapen och en artillerienhet kompletterar med indirekt eld, leder till att fiendens möjlighet till skydd reduceras (jfr. 2001:7). Det andra perspektivet handlar om hur de kombinerade vapnen implementeras i organisationen och hur de leds (2001:4–5). Med implementering anser House att det är centralt att de anpassas för given situation, organisatoriskt och i relation till terrängen och motståndaren. För att en implementering ska vara verksam är det viktigt att den följs av övning i kombinerade vapen på alla nivåer. I implementeringen har ledningen en central roll genom att säkerställa integrering, utbildning, träning och övning av de kombinerade vapnen till ett fungerande system (2001:9-11,281-284). Sammanfattningsvis måste kombinerade vapen ständigt anpassas till rådande situation, att alla lägger vikt på att samarbeta och att det krävs övning och träning för att uppnå den effektiva förmågan som eftersträvas med kombinerade vapen.

Analysverktyg

Det teoretiska ramverket syftar till att skapa perspektiv som används vid analysen av de historiska fallen. Genom perspektiven kan slutsatser dras utifrån respektive falls historieskrivning, kopplat till hur väl de följer Biddles (2006) tre utvecklade principer. I tabell 2.1 redovisas de operationaliserade perspektiv som utifrån det teoretiska ramverket kommer att användas som analysverktyg. I Biddles (2006) anda är det ett fokus på immateriella faktorer och för spårbarheten är perspektiven referensmässigt kopplade till den eller de teoretiska ramverk som styr perspektivet.

Biddles principer	Operationaliserade perspektiv
Reducera motståndarens vapenverkan	Anpassat taktiskt uppträdande (Biddle 2006)
	Anpassade kombinerade vapen (House 2001)
	Initiativ och innovation (Biddle 2006, Finkel 2011)
Reducera motståndarens rörlighet	Anpassat taktiskt uppträdande (Biddle 2006)
	Anpassade kombinerade vapen (House 2001)
	Operativt djup, reserver och motanfall (Biddle 2006)
	Initiativ och innovation (Biddle 2006, Finkel 2011)
Säkerställa egen rörlighet	Anpassat taktiskt uppträdande (Biddle 2006)
	Anpassade kombinerade vapen (House 2001)
	Inrikta och samordna förflyttning (Biddle 2006)
	Initiativ och innovation (Biddle 2006, Finkel 2011)

Tabell 2.1: Sammanställning av Biddles (2006) utvecklade principer och analysverktyg med operationaliserade perspektiv.

3 Metod

Design

För att pröva hypoteserna och besvara forskningsfrågan används en kvalitativ fallstudie med två historiska händelser där utfallen skiljer sig åt. Arbetet syftar till att pröva en befintlig och utvecklad teori mot ny empiri i syfte att öka teorins räckvidd. Den kontextuella och empiriska kopplingen med inslag av oklara samband ger fallstudien god passning (Yin 2007:31). Designen för denna fallstudie bygger på Yins (2007) fem grundkomponenter vilka har implementerats i arbetets väg framåt. Den första komponenten är undersökningens frågeställning, som fungerar som utgångspunkt tillika ledstång för övriga fyra komponenter (2007:40). Den andra komponenten är arbetets hypotes vilken avser att fokusera studien till att fånga arbetets syfte (Yin 2007:40–41). Den tredje komponenten är definitionen av vad fallstudiens fall utgörs av (2007:41–45). Den fjärde komponenten består av att skapa en logisk koppling mellan hypoteser och historieskrivningar (2007:45–47). Den femte och sista komponenten är analyskriterierna som krävs för att tolka resultaten (2007:40). I syfte att kvalitetssäkra historieskrivningarna har datatriangulering tillämpats (Yin 2007:127).

Val av fall

Valet av fall grundas i tre perspektiv. Det första är att fallen ska karakteriseras av småskaliga strider. Med anledning av att Biddles analys (2006) utgår från arméer, kårer och divisioner (Biddle 2006:78–149), riktas arbetets fokus mot lägre taktisk nivå¹, brigad och bataljon. Det andra perspektivet är att arbetet ska pröva försvaret mot en anfallare inom ramen för en specialoperation. Arbetet lånar därför Spulaks (2007) tredelade definition av specialoperation; En specialoperation har strategiska eller operativa mål, det är en begränsad och unik resurs som skiljer sig från vad konventionella förband kan genomföra på grund av exempelvis svårighetsgrad och resurstillgång och personalen är noga utvald och tränad för den unika kontexten (Spulak 2007:23–24). Det tredje perspektivet är att den immateriella ingrediens som ska värderas finns observerbar. Sammanfattningsvis är fallen, fall av: Immateriella faktorerers inverkan, på den konventionella lägre taktiska nivåns försvarsstrid, gentemot den okonventionella specialoperationens anfall.

De två fallen som har valts till arbetet ingår båda i den tyska luftlandsättningen mot Kreta 1941. De huvudsakliga skälen är att de båda fallen har många gemensamma nämnare, emedan de skiljer sig i vilka planer och åtgärder försvararna tillämpar. Samtidigt finns det självbiografier likväl som historieskrivningar som har god täckning för både anfallare och försvarare i de genomförda operationerna, det vill säga en form av bekvämlighetsurval (Denscombe 2019:91).

Introduktion till de båda fallen

I april 1941 erövrar Tyskland Greklands fastland. Brittiska, nyzeeländska, australiensiska och grekiska förband evakueras till Kreta, men Kreta hotar Tyskland flank som tar sikte mot ön i Medelhavet (Beevor 2004:92–93). På Kreta befinner sig 43 000 försvarare och anfallarna väljer att inleda angreppet i maj 1941, med 7000 tusen fallskärmsjägare (Kurowski 1995:69). En del av dessa fokuseras på de tre flygfälten; Maleme, Rethymnon och Heraklion (Kurowski 1995:19–20). Syftet är att skapa en inkörsport för vidare anfall med tillförda, flygtransporterade likväl som sjötransporterade enheter (Beevor 2004:99,112-113). Ansvarig chef för det allierade försvaret är från den 30 april generalmajor Bernard Freyberg (Beevor 2004:105–106). I Maleme

¹ I Nato är högre taktisk nivå division, vilket gör att arbetet inkluderar brigad och bataljon i lägre taktisk nivå (Åkerström 2011).

misslyckas försvaret och i Heraklion lyckas försvaret av flygfältet. Nedan beskrivs översiktligt respektive strid om de två flygfälten.

Maleme

Maleme, ett flygfält på västra Kreta försvaras av den improviserade 10. brigaden med överste Kippenberger som chef (Beevor 2004:115,117). Försvarsområdet går från västra kanten av flygfältet och österut till staden Chania, där Freyberg har sin stab (Antill 2005:46). Ingen har ansvar för området väster om flygfältet, men österut, bortanför brigadområdet, finns divisionens övriga delar, inklusive de centrala reserverna; en brigad samt tre bataljoner, belägna ca 15km till 40km österut (Beevor 2004:116). Styrkorna som står mot varandra, är allierade ca 10 000 soldater, varav Kippenbergers brigad på ca 4000 soldater mot uppskattningsvis cirka 3000 tyska (Antill 2005:38–39, Beevor 2004:187, Kippenberger 1949:49). Luftlandsättningsens huvuddrag, är en bataljon som luftlandsätts i anslutning till flygfältet, två bataljoner landar i de oförsvarade områdena väster om fältet, emedan en fjärde bataljon och ett antal mindre enheter ovetande landar rakt på de kamouflerade försvararna och direkt massakreras (Ailsby 2017:69). Bataljonen som landar med glidflygplan på det bristfälligt försvarade västra delen av flygfältet säkrar omedelbart sin sida. Direktriktad eld från höjd 107 dominerar flygfältet och hindrar tyskt övertagande av flygfältet (Antill 2005:41, MacDonald 1993:172–173). Tillgänglig indirekt eld utnyttjas inte av försvararna och tyskarna kringgår och anfäller höjden utan framgång. Ett litet, över flygfältet, allierat motanfall misslyckas, därefter evakueras under natten höjd 107 som erövrar av tyskarna (Beevor 2004:176) . När flygfältet medger landning av förstärkning under morgonen (MacDonald 1993:204–205), erhålls inledningsvis ammunition medels landande flyg och därefter truppförstärkningar medels fallskärm, följt av med flyg landsatt bergsjägarbataljon (Antill 2005:39). Den centrala reserven används för motanfall, men misslyckas och den tyska framgången är ett faktum, det allierade försvaret lider nederlag.

Heraklion

Heraklion, ett flygfält på östra Kreta är beläget i ett område som försvaras 14. Infanteribrigaden, förstärkt med en australisk bataljon och ett regemente med tre grekiska bataljoner samt i ett sent skede ytterligare två bataljoner. Chef för brigaden tillika försvarsområdet är brigadgeneral Chappel (Beevor 2004:116). Det tyska anfallet sker med ett reducerat fallskärmsregemente förstärkt med stödfunktioner (Golla 2013:291). Styrkorna som står mot varandra är uppskattningsvis 4000 tusen allierade mot ca 3000 tyska (Antill 2005:50–51). Försvaret präglas av kamouflerade och dolda ställningar och även luftvärnet är kamouflerat samt har eldförbud vid den dagliga spaningen och förbekämpningen (Beevor 2004:163, Kurowski 1995:64), vilket leder till att tyskarna är omedvetna om vad som möter dem. Informationen om anfallet på Maleme når ledningen vid Heraklion klockan 14:30 den 20 maj, vilket gör att stridsberedskapen ökas (Beevor 2004:163). Två timmar senare ges varningsmeddelande från luftbevakningsradarn att motståndaren med stort antal flygföretag går mot Heraklion. Den tyska förbekämpningen ger ringa skada och följs av luftlandsättningen som under påverkan från de intakta luftvärnskanonerna lider stora förluster. Försvaret av platsen är intensiv, genom både tung luftvärnseld och eld från truppluftvärn, vilket stör möjligheten att luftlandsätta förbanden ordnat och därför leder till utspridning, nedskjutna flygplan och bekämpade fallskärmsjägare (Kurowski 1995:64). De tyska förbanden landsätts väster och öster om flygfältet (Antill 2005:50). Chappel väljer att omedelbart beordra sina bataljoner att anfälla vilket på några timmar resulterar att huvuddelen av de tyska förbanden, inom försvarsområdets omedelbara närhet upphör att fungera som organiserade stridsenheter (Antill 2005:51–57). Det allierade försvaret har segrat.

4 Analys och resultat

I detta kapitel redovisas analysen av de historiska fallen. Varje princip avhandlas i löpande ordning där båda fallen succesivt jämförs. I slutet av kapitlet redovisas en sammanställning (tabell 4.1) tillsammans med en avslutande diskussion och svar på hypotesen. I syfte att begränsa mängden data redovisas endast de delar som är av intresse för studiens resultat.

Reducera motståndarens vapenverkan

Anpassat taktiskt uppträdande

Försvaret av Maleme och Heraklion kopplat till det taktiska uppträdandet liknar varandra på en punkt och skiljer sig på tre punkter. Kopplat till första punkten karakteriseras försvaret i Heraklion av att skapa överraskning genom dolt uppträdande av både infanteri, pansar och luftvärnsförband. Genom det dolda och skyddade uppträdandet, levererade den tyska underrättelsetjänsten bristande underlag, som sedermera kom att karakterisera förbekämpningen och den markoperativa insatsen; sporadisk och verkningslös bombning samt att delar av luftlandsättningen kom att ske rakt ovanför de allierade styrkornas grupperingsområde, med stora förluster som resultat (Beevor 2004:163, Kurowski 1995:64). Här ser vi i fallet Maleme en likhet genom att huvuddelen av markförbanden genom dolt och skyddat uppträdande kom att undgå upptäckt och bekämpning, med en liknande katastrof för anfallarna som i Heraklion (Beevor 2004:100,137,139). Beskrivningen visar på en bra anpassning av det taktiska uppträdandet i syfte att reducera fiendens verkan. Dock skiljer sig, på denna andra punkt, en liten detalj i fallet Maleme, i användandet av de begränsade luftvärnsresurserna. I Maleme hade det allierade luftvärdet inte eldförbud och gick i duell med motståndares attack och bombflyg. Resultatet blev, inför den sårbara luftlandsättningen, att alla pjäser utom en blev utslagna, (Beevor 2004:130). Det går därför att påstå att relaterat Heraklion, där allt luftvärn överlevde förbekämpningen att beslutet att gå i en utnöttningsduell med anfallarna visar prov på att det taktiska uppträdandet, utifrån ett luftvärnsperspektiv, inte anpassades för aktuell kontext. När det gäller övriga delar visar båda sidor ett anpassat taktiskt uppträdande för huvuddelen av sina förband.

Den tredje punkten som skiljer sig ligger i placeringen av Malemes flygfält, som genom sin närhet till det ockuperade fastlandet, vid kusten i nordvästra Kreta, genom kort anflygning, gjorde fältet utsatt för anfall särskilt i kombination med avsaknad av naturliga, likväl som anpassade skydd och skyl för personal och materiel (Beevor 2004:117). Byggda skyttevärn och luftvärnspjäser avtecknade sig för anfallarnas spaning (Walker 1992:20–21), vilket gjorde att fienden kunde fokusera sin bekämpning. Beskrivningen är ett exempel på hur ett försvar, som inte taktiskt anpassar sig, kan underlätta för motståndarens verkan.

Den fjärde punkten är kopplad till skillnaden i utgångsgruppering. I Heraklion utgångsgrupperade förbanden med en begränsad spridning över ytan, med fokus på staden Heraklion och flygplatsen, samt på dominerande höjder i området. Grupperingen gjorde att all viktig terräng var besatt och fiendens verkan kunde reduceras med nedhållande eld från flera håll (Antill 2005:50). Här liknade grupperingen Malemes där också höjdöverläget, genom grupperingen på höjd 107 samt öster respektive väster om densamma, genom nedhållande eld, gav försvararen dominans över flygfältet (Beevor 2004:136). Att som försvarare vara proaktiv och besätta platser där fiendens verkansdelar kan bekämpas eller nedhållas genom eldgivning är bra exempel på anpassade taktiska åtgärder. Dock är det en avvikande skillnad som får en avgörande utgång i striden, försvaret av Maleme hanterade inte den bristfälliga sambandsförmågan. Inom bataljonen hade en relativt enkel lösning varit att gruppera bataljonsstaben i närheten av bataljonens huvudgruppering. I stället valdes en placering på flygfältets nordöstra del, skilt från bataljonens huvuddel. Till det adderar att den försvarande bataljonen var ensam, övriga bataljoner i

brigaden och de centrala reserverna grupperades österut. Följden blev att ledningsfunktionen upphörde samtidigt som telefonapparaternas trådar gick av i de inledande striderna samt att de isolerade kompanierna, utan förmåga till samordnad strid, utsattes för anfallarnas lokala överlägsenhet, i stället för det omvända (Beevor 2004:147,149). Maleme visar på att förutsättningarna inte beaktades för att taktiskt anpassa den kommande striden och därför resulterade i att de egna förbanden exponerades för fiendens verkan.

Anpassade kombinerade vapen

Om försvaret av Heraklion ställs mot Maleme utkristalliseras tre skillnader och en observation i anpassade kombinerade vapen. Den första är Heraklions användningen av information, för sina förberedelser inför anfall. Dels användes rapporter om luftlandsättningar från Maleme till att höja förbandens stridsberedskap (Beevor 2004:163), dels erhöles information från den närbelägna radarn, att den rutinartade flygbombningen kom att följas av ytterligare vågor, troligtvis luftlandsättningsföretag (Beevor 2004:163–165). I Maleme går det att se att en motsvarande ambition fanns, men kom till korta på grund av bristfälliga kommunikationer (Beevor 2004:130), vilket visar på att delsystemen inte för gällande kontext anpassats för kombinerad verkan, vilket sedermera fick till följd att förbanden inte kunde förbereda sig inför anfallarens anflygande verkanssystem, vilket var fallet i Heraklion.

Den andra skillnaden är användningen av luftvärnet, den enda tillgängliga kvalificerade resurs som kunde verka i luftarenan, en resurs som markförbanden behövde i den kommande striden, som skydd mot attackflyg och för bekämpning av luftlandsättning. I Heraklion doldes alla markenheter från luftobservation, vilket ledde till att luftvärnets skydd inte behövdes och belades med eldförbud, vilket gjorde att alla luftvärnsenheter överlevde förbekämpningen (Beevor 2004:163). Vid Maleme flygplats anammades en annan ansats. De dagliga flyganfallen mot illa dolda försvarsställningar och synliga objekt på flygfältet upplevdes av de försvarande enheterna kräva skydd av luftvärn. Huvuddelen av allt luftvärn i försvarsområdet grupperades på flygfältet och i kombination med statisk gruppering och bristande kamouflage slutförbrukades luftvärnet i dueller med fiendens attack och bombflyg (Beevor 2004:129–131). Konklusionen är att i Heraklion anammades en bred ansats som gjorde att behovet av luftvärn minskade och att dessa kunde sparas för framtida behov vilket visar på en anpassning av kombinerade vapen. I Maleme anpassades inte behovet av kombinerade vapen eller dess användning, vilket gjorde att, när luftvärnet blivit utslaget, ägde anfallaren luftarenan för sin verkan mot markarenan.

Den tredje skillnaden är integreringen av de få pansarenheter som, i Heraklion, inordnades i infanteriförbanden, vilket gav effekt, genom tidiga och kraftsamlade motanfall, mot de tyska fallskärmsjägarna, som hade låg pansarvärnsförmåga (Beevor 2004:167). En liknande ordning fanns i Maleme, men här skiljer sig förberedelserna och genomförande på anmärkningsvärda sätt. I Maleme placerades de två stridsvagnarna som ett ess i rockärmen i anslutning till flygfältet (Beevor 2004:147). Det begärdes att dessa vagnar tidigt skulle sättas in i motanfall, men begäran avslogs. När de senare sattes in, var motståndet starkt, infanteriunderstödet svagt och förmågan att använda vagnarna var, enkelt uttryckt, klumpigt. En vagn hade lastat fel ammunition och vände, den andra fick fel på tornet, körde fast och övergavs av sin besättning. Utan skydd nedkämpades den medföljande och svaga infanteriplutonen (Beevor 2004:150–151). Konklusionen är att kombinerade vapen inte bara måste finnas för att ha effekt, utan dess anpassning, förmågan och timing i tillämpningen är centrala ingredienser.

Observationen, som inte kan jämföras på grund av bristande underlag från Heraklion, rör användande av den direkta och indirekta artillerielden i Malemeområdet. Artilleriet var toppstyrt och med styrningar att det inte fick användas mot annat än sjöburet anfall. Inget artilleri fick

inledningsvis eldtillstånd mot luftlandsättningen och när den väl fick det brast sambandet, vilket gjorde att artilleriet inte kunde eldledas, utan i bästa fall i blindo kunde lobba in granater (Beevor 2004:150,176-178, MacDonald 1993:205,208). Resultatet blev att de tyska förbanden, efter sin luftlandsättning på ett relativt ostört sätt kunde organisera sina enheter för samlad verkan mot de fåtaliga försvararna. Konklusionen är att det inte räcker att ha tillgång till olika vapentyper eller att integrera dessa. Integreringen måste dessutom skyddas eller göras robust mot vapenverkan eller förekomma denna för att få den effekt som avses, med andra ord går det att se en bristande anpassning av kombinerade vapen.

Initiativ och innovation

I en jämförelse mellan Heraklion och Maleme framträder två skillnader i initiativförmåga och innovation. Den första stora skillnaden ligger i snabbheten att ta initiativ där fallet Heraklion med två exempel visar på att striderna karakteriseras av snabba initiativ som gjorde att initiativet kunde bibehållas, särskilt i de inledande och avgörande striderna. Det första exemplet är det snabba beslutet att med fyra bataljoner samlat genomföra ett anfall för att bekämpa de tyska fallskärmsjägarna i anslutning till flygfältet. Anfallet var förödande för de oförberedda och lokalt underlägsna tyskarna (Antill 2005:56). Det andra exemplet är den snabba reaktionen från en rapport, att en tysk bataljon gjorde ett flankanfall in i staden Heraklion och resurser omedelbart om-disponerades för att möta hotet. Genom det snabba initiativet misslyckades tyskarna med att få fotfäste i staden som sedermera kunde ha exploaterats för vidare anfall mot flygplatsen (MacDonald 1993:217).

Om blicken riktas mot försvaret av Maleme blir bilden något mer initiativfattig. Den präglades av kommandostyrning som gjorde att chefer inte hanterade uppkomna situationer på ett självständigt sätt. I försvarsområdet hade Kretas högste militäre chef, Freyberg, sin stab. Han hade förmåga att prägla sin syn på sina underställda och mycket pekar på att hans närhet kan ha haft en stor inverkan på försvaret av Maleme. Hans bärande ide var statiskt försvar, med linjer och taggtråd, samt att hotet kom från havet (Beevor 2004:122, Stevens 1965:72-73). Ett likande sätt att leda ses hos Kippenberger, chef över det aktuella försvarsområdet. Ett visualiserande exempel från Kippenbergers memoarer är när han i försvarförberedelserna bemyndigar en bataljonschef att vid behov flytta sin enhet (1949:50). Ett annat exempel, från hans memoarer är att han inte utan tillstånd fick använda sina bataljoner som situationen krävde (1949:49). Det är möjligt att det är här, i en kontext av toppstyrning, som en bromsande effekt uppstod, när lägre nivåers kritiska behov av artilleri- och pansarunderstöd begärdes, särskilt när sambandet kom att kantas av problem. Ytterligare exempel på toppstyrning är kravet att Boforskanonerna på flygfältet skulle dirigeras från radarplatsen några kilometer öster flygplatsen (Beevor 2004:130). Problematiken är att pjästypen vid tiden inte behövde dirigering, utan bara förvarning. Pjästypen riktas manuellt av skyttarna som dessutom korrigerar sin eldgivning utifrån spårljusprojektilernas förhållande till målet (författarens anm.). När Heraklion och Maleme ställs mot varandra är det tydligt att Heraklion hanterar luftlandsättningen med snabba beslut och fokuserad kraft, vilket leder till att anfallaren snabbt blir lokalt underlägsen och förlorar sin verkan. Lika tydligt är det i Maleme att besluten dröjer, vilket leder till att anfallaren i stället får lokal överlägsenhet och fri handlingsfrihet att säkerställa sin verkan.

Den andra skillnaden är att Heraklion, till skillnad från Maleme, exploaterade motståndarens underhållssystem till egen fördel. I de inledande skedena förlitade sig de tyska luftlandsättningsförbanden på underhåll via fallskärm. Genom att identifiera systemet i erövrade instruktioner, kunde underhåll begäras från det tyska flygvapnet, utan att de förstod att de försörjde motståndaren och inte sina egna med vapen och ammunition. Genom att tillskansa sig

motståndarens underhåll kunde den egna verkan säkerställas samtidigt som anfallaren gick miste om underhållsresurser (MacDonald 1993:216), vilket i sin tur minskar dennes förmåga till verkan.

Reducera motståndarens rörlighet

Anpassat taktiskt uppträdande

Den taktiska ansatsen i Heraklion att genomföra eldöverfall med luftvärn, hade en mycket god effekt. De tyska luftlandsättningsförbandens lufttransportmöjlighet var essentiell för luftlandsättning. Under operationen åkte de tyska flygplanen tur och retur åtskilliga gånger. Genom att fokusera resurserna på bekämpning av dessa flygplan och dess innehåll förlorades minst femton transportflygplan och ett långt större antal skadades. Bekämpningen var dubbelt så hög än alla andra luftlandsättningsområden tillsammans på Kreta (Beevor 2004:166), vilket visar vad ett anpassat taktiskt uppträdande, som i detta fall ett dolt luftvärn kan ha, i ett för motståndaren kritiskt skede.

En likhet för Maleme och Heraklion är att flygfälten inte blockerades eller förstördes. Men det som skilde sig är att de taktiska åtgärderna skilde sig fundamentalt, och därmed risktagningen, att fältet skulle hamna i motståndarens händer. Försvaret av Heraklion koncentrerades till området runt flygfältet och för Malemes del var det i periferin av västra försvarsområdet, vilket kort efter angreppet, gav motståndaren möjlighet att använda den för egen del (Beevor 2004:123). Redan andra morgonen flögs ammunition in för att följas med truppförstärkningar medels landande flyg (MacDonald 1993:204–205). Exemplet visar på en bristande taktisk anpassning relaterat till risk och sedermera verklighet för fientligt övertagande.

Anpassade kombinerade vapen

Den största skillnaden mellan Heraklion och Maleme har i föregående avsnitt redan diskuterats och rör den fungerande radarförvarningen och möjligheten att bekämpa luftmål i Heraklion. I Maleme brister förvarningen och förmågan att bekämpa luftmål på grund av bristande samband och utslaget luftvärn vilket helt och fullt utlämnar luftarenan till anfallaren. Systemintegrationen är lyckad för Heraklions del vilket visar att de haft en god anpassning av sina kombinerade vapen, vilket ger en ökad systemeffekt, emedan det motsatta visualiseras i Maleme.

En andra observation rörande anpassning av kombinerade vapen, även den tidigare diskuterad, rör användandet av indirekt eld som en nedhållande och bekämpande resurs syftande till att fördröja de anfallandes framryckning. I Maleme används inte systemen integrerat, fastän det med all sannolikhet hade haft en fördröjande effekt på motståndarens framryckning. Observationen visar på att användningen av kombinerade vapen inte var i synk med den givna kontexten och därför brast i sin anpassning.

Operativt djup, reserver och motanfall

Fallen har stora skillnader i sina planer och genomföranden som får en stor inverkan på utgången av striden. I Heraklion grupperades förband dolt i de naturligt skyddade delarna av staden och den betäckta terrängen samt dominerande höjder runt staden och flygplatsen. Området har ett visst djup och omfamnar väl området runt flygplatsen samt vitala och dominerande terrängavsnitt (Antill 2005:50). Spridning av förband i området är ett bra exempel på att motståndaren utelämnas till att alltid behöva ta terräng medels strid, en lika enkel som effektiv taktik. Genom placeringen av brigadreserven centralt i området är denna lätt tillgänglig, men genom att våga använda alla bataljoners möjlighet till rörelse ökade anfallskraften. Ett belysande exempel är när Chappel, strax efter luftlandsättningens avslutande, med alla tillgängliga resurser, det vill säga cirka fyra bataljoner anfaller de tyska enheterna i anslutning till flygfältet

(Antill 2005:56). Konklusionen är att Heraklion visar prov på ett visst operativt djup, användbara reserver och genomförande av multipla motanfall.

I fallet Maleme fås en annan bild. Försvaret karakteriseras av brister i flera plan. För det första gick försvarsområdesgränsen precis vid flygfältets västra kant, vilket ledde till att inga markförband fanns väster om denna gräns. Resultaten blev att anfallarens luftlandsättningsförband landade i oförsvarad terräng, precis bredvid anfallsmålet, vilket gav tyskarna en stor fördel. Genom denna fadäs kom försvaret att vara statiskt och utnötande, med små möjligheter för försvararen att omgruppera utsatta enheter, utan att samtidigt riskera förlust av flygfältet. De centrala reserverna blev genom de dåliga vägarna och luften svåra att förflytta, vilket gör att det enda större motanfallet, som genomförs, i ett sent skede efter att motståndaren fått förstärkningar via landning, är för svagt och misslyckas. En ytterligare observation är att huvuddelen av försvarsområdets luftvärn grupperas samlat i anslutning av flygfältet. Klustringen gjorde att de lättare kunde bekämpas av anfallaren samtidigt som pjäserna kunde erövrats av motståndaren i samband med luftlandsättningen. Om principen operativt djup och motanfall, i stället för samlat och statiskt, tillämpats av luftvärnet, hade det skapat planeringsmässiga problem för anfallaren. Både genom svårigheten att planera anfall mot spridda och okända punktmål men också att ständigt behöva ta hänsyn till uppkomna hot. Ytterligare exempel på underutnyttjandet av operativt djup är den bristande exploateringen av underrättelseinformationen från radarn, placerad några kilometer öster flygfältet. Tanken var att den skulle användas för förvarning och dirigerande av luftvärn, men systemet fallerade på grund av bristande samband (Beevor 2004:130). Konklusionen är att Maleme saknade operativt djup i flera plan, inte hade tillgängliga reserver och visade prov på bristande förmåga i motanfall.

Initiativ och innovation

Medan snabbt initierade anfall (diskuterat i tidigare stycke) karakteriserar försvarsstriden i Heraklion (Beevor 2004:167), genomsyras Maleme av bristande initiativ och innovation på tre områden. Det första rör det bristfälliga sambandet som kantades av problem. Radiosamband saknades ofta och trådsambandet, uppbyggt på luftledning, saknade redundans, ett förhållande som var känt av Freyberg och av Kippenberger (Beevor 2004:123,138, Kippenberger 1949:49). Här syns bristande initiativförmåga i hanteringen av detta grundläggande ledningsproblem, särskilt när de båda förordade en ledningsmodell med inslag av toppstyrning. Det andra området kan visualiseras genom följande beskrivande händelse. Cirka tre timmar efter första luftlandsättningen på flygfältet, uppfattar den försvarande bataljonschefen läget som mycket svårt. Han begär på den intermittenta fungerande radion förstärkning, utan resultat. Någon timme senare, när han inte får stöd, använder han reservförfarandet, signalraketer, även det utan resultat. Klockan fyra på eftermiddagen lyckas ett meddelande komma igenom, även det utan stöd i form av motanfall från brigadchef eller angränsande bataljoner (Beevor 2004:150). Det som kan skönjas är en röd tråd där initiativtagande, i den uppkomna kontexten att förstå problematiken med att anfallaren vinner flygfältet och egna möjligheter att motarbeta densamma har inslag av brister.

Den tredje området handlar om bristande och öppen dialog om hotet. Freybergs analys av försvaret var att det huvudsakliga hotet kom från havet och från landstigning med stridsvagnsförband, inte från luftlandsättningsförband. Han får inledningsvis stöd av Kippenberger. (Beevor 2004:113, Kippenberger 1949:48). Problemet med deras antagande är att det inte är förankrat i verkligheten. Landstigning är omöjligt på grund av att tyskarna saknar landstigningsfartyg, men också på grund av att terrängen inte medger landstigning med stridsvagn. Inom försvarsområdet var detta känt av stabsofficerare, som av okänd anledning inte kunde få gehör. Kippenberger ändrade i ett sent skede uppfattning om att huvudhotet kom från luften, men förde inte sina

tankar vidare, mer än smärre justeringar i sin egna försvarsplan (Beevor 2004:116–117). Beskrivningen ger en antydning till bristande förmåga att dela kunskap och att reflektera över motståndarens förmåga i den givna kontexten, vilket resulterade i att tyskarnas i princip ohotat kunde exploatera sin luftburna rörlighet. Konklusionen är att försvaret av Maleme kantades av en bristande förmåga i initiativ och innovation emedan Heraklion visar prov på initiativ och innovation varav nedanstående exempel adderar ett udda exempel på kreativitet. En bataljon spänner upp taggtråd mellan två kullar sydväst flygplatsen, vilken syftade till att skada lågt flygande plan. Fällan lyckade inte skada något flygplan (Beevor 2004:165), men visar ändå på att det fanns en atmosfär där innovativa möjligheter kunde utvecklas.

Säkerställa egen rörlighet

Anpassat taktiskt uppträdande

Genom att röra sig dolt från flygspaning och markspaning reducerades anfallarens möjligheter till bekämpning från flyg- och markstridskrafter, vilket i sig möjliggör rörlighet. Förmågan att röra sig dolt kom av den, i Heraklion, fungerande flygvarningen, som varnade om fientligt flyg (Beevor 2004:162–163). Den anfallandes möjlighet till eldledning från marken hanterades genom det taktiska draget, även det i Heraklion, att omedelbart tillintetgöra fientliga enheter i närheten av viktiga försvarsobjekt (Antill 2005:56, MacDonald 1993:217). Förvarning och bortröjande av fienderna på marken minskade hotet från fientlig upptäckt och ökade därmed möjligheterna till egen rörlighet. Skillnaden mellan fallen är att förmåga till dold förflyttning i Maleme kom att kantas av tillkortakommanden, å ena sidan fungerade inte förvarningen (se tidigare diskussion), å andra sidan brast man i ansatsen att rensa området från fientliga markförband, vilket gjorde att framryckningar fördröjdes (Beevor 2004:198). Konklusionen är att den taktiska anpassningen i Heraklion var god emedan den i Maleme brast.

Anpassade kombinerade vapen

De båda fallen skiljer sig kopplat till behoven av förflyttning, Maleme utspridd gruppering, med reserver i öster, utan oskyddad hamn och Heraklion med samlad gruppering och skyddad hamn i söder (Antill 2005:50, Beevor 2004:116, Stahl 1972:2). Trots vägarnas bristande beskaffenhet, hade under det halvår som föregått invasionen, de allierade inte genomfört några åtgärder. Inte heller hade det gjorts någon ansats att förlägga flygfält i de södra delarna, vilket försvårade och hindrade RAF att understödja striden mot den tyska invasionen (Beevor 2004:107-108,215-216). Det tyder på att förmågan att använda kombinerade vapen, i detta fall stödresursen ingenjörerna inte fanns eller användes. Om diskussionen i föregående stycke och den tidigare diskussionen om luftvärn, artilleri och bristande samband tas med, framträder en bild där försvaret av Maleme inte beaktar kontexten, till skillnad från Heraklion, de egna förmågorna som ett system i relation till terrängen eller motståndaren. Följden blir bristande effekt, och förmågan att säkerställa rörlighet, med hjälp av kombinerade vapen uteblir.

Inrikta och samordna förflyttning

Området runt Heraklion karakteriserades av bristande vägnät liksom övriga Kreta. Vägen västerut var i princip oframkomlig. Underhållet gick medels fartyg, och när inte hamnen i grupperingsområdet kunde användas nyttjades hamnen på södra sidan av Kreta, i Tymbaki (Antill 2005:50). Genom att inte bygga upp sitt försvar på långväga vägtransporter reducerades också behoven av samordning och skydd av dessa. I grupperingsterrängen gick det lätt och förflyttningarna gick i alla riktningar att genomföra till fots.

Försvaret av Kretas västra del kantades av två centrala tillkortakommanden. Den första var att försvaret byggde på centrala reserver som vid behov, särskilt för Malemes del, behövde förflytta sig 15-45km. Idén kan ha varit god, med inte i kombination med stort hot från fientligt flyg,

bristande samband, begränsad tillgång till kartor och fordonstransporter i kombination med dåliga vägar (Beevor 2004:122, Kippenberger 1949:51). När väl de centrala reserverna sattes in, kantades frammarschen av förseningar som ledde till att mörkret inte kunde exploateras som ett skydd. I samma stund som gryningsljuset nådde de framryckande, kunde det tyska understödjande flyget verka med ett, för de framryckande, katastrofalt, resultat (MacDonald 1993:211,219-225,227-228). Konklusionen är att Heraklion hittat en, måhända enkel, lösning att inrikta och samordna sina förflyttningar, emedan Malemes design brast så fort motståndaren valde att anfalla.

Initiativ och innovation

Striderna i Heraklions inledande och avgörande skede karakteriserades inte av den rädsla för landstigning och statiskhet som kantade striderna i västra Kreta. En viktig orsak till det var att Chappel inte kunde ta del av centralreservstanken, utan reserverna transporterade direkt till Chappels försvarsområde och underställdes honom utan mellanhänder (Beevor 2004:116,122). Det innebär att Chappel, med odelat ansvar och med tilldelade resurser, ansvarade för försvaret och därför själv, utan inverkan av Freybergs bristande situationsförståelse (Beevor 2004:116–117), kunde ta de beslut som situationen krävde. Det går därför att påstå att distansen till högsta chefen på Kreta kan ha haft ett positivt utfall till förmågan att ta initiativ.

Kippenbergers ger i sina memoarer uttryck för hur låg förmåga hans brigad hade och visar den syn som präglade hans statiska försvar av Malemeområdet. Hans inställning är genomgående att hans enheter endast var användbara för statiskt försvar (Kippenberger 1949:48–49). Här framträder två intressanta perspektiv. Den första är att hans präglade syn ger svar på varför han eller hans underställda inte understödde Maleme, trots den försvarande bataljonschefens upprepade önskemål om stöd (Beevor 2004:150,151,176-177). Å andra sidan är det skillnad på förflyttning och rörlig strid, men med Kippenbergers nedvärderande syn är det troligt att den fick honom själv och hans underställda chefer att hämma all typ av rörelse. Det andra perspektivet kommer från att hans memoarer visar på en total avsaknad av förbandsövning syftande att komma till rätta med de problem Kippenberger själv lyfter fram. Istället beskriver han förbandsbesök som viktiga och moralhöjande (Kippenberger 1949:46). Konklusionen är att förutsättningar att bygga förmåga och initiativ till rörlighet brast. Den kommer inte av sig själv utan måste övas och tränas in, i en miljö där det är tillåtet att göra fel.

Avslutande diskussion och besvarande av hypotesen

Vid en kvantitativ jämförelse blir utgången av striderna förvånande emedan det kvalitativa resultatet förklarar utfallet. I Maleme var förhållandet markförsvarsmässigt lokalt 4:3 och inkluderar de centrala reserverna och närområdet var relationen 10:3, till försvararnas favör. I Heraklion var förhållandet 4:3 till försvararnas fördel. Om enbart fokus läggs på numerären ter sig resultatet förvånande, men beaktas analysens kvalitativa resultat erhålls en djupare förståelse för utgången. Resultatet visar på att försvaret i Maleme inte, immateriellt, anpassat sitt försvar till gällande kontext, emedan försvaret av Heraklion visar på en immateriell dynamik som i förberedelserna likväl i den avgörande striden följt de rådande förhållandena. Här bör poängteras att resultatet bara visar försvararens användning av de immateriella faktorerna och inte anfallarens, vilket innebär att resultatet endast har ett ensidigt perspektiv. I tabell 4.1 visualiseras en sammanställning.

Om analysens resultat ställs mot hypotesen är svaret tydligt. Resultatet visar att försvaret vid Heraklion, där alla Biddles (2006) principer tillämpades, utgick med seger, också hade en fördel av tillämpningen i sitt försvar. Det ger vid handen att hypotesen (*De immateriella faktorerna ger militär styrka. Att följa principerna ökar möjligheten till seger för försvararen.*) underbyggs

av falllets utfall. Resultatet från försvaret av Maleme, som brast i tillämpningen av Biddles (2006) principer, avgick med förlust, genom sitt inverterade perspektiv, stärker hypotesen (se tabell 4.1).

Biddles principer	Operationaliserade perspektiv	Försvaret av Maleme flygplats	Uppfylls Biddles princip	Försvaret av Heraklions flygplats	Uppfylls Biddles princip
Reducera motståndarens vapenverkan	Anpassat taktiskt uppträdande	Delvis	Nej ²	Ja	Ja
	Anpassade kombinerade vapen	Nej		Ja	
	Initiativ och innovation	Nej		Ja	
Reducera motståndarens rörlighet	Anpassat taktiskt uppträdande	Nej	Nej	Ja	Ja
	Anpassade kombinerade vapen	Nej		Ja	
	Operativt djup, reserver och motanfall	Nej		Ja	
	Initiativ och innovation	Nej		Ja	
Säkerställa egen rörlighet	Anpassat taktiskt uppträdande	Nej	Nej	Ja	Ja
	Anpassade kombinerade vapen	Nej		Ja	
	Inrikta och samordna förflyttning	Nej		Ja	
	Initiativ och innovation	Nej		Ja	

Tabell 4.1 Överblick över det kvalitativa resultatet av analysen för respektive fall om hur väl respektive försvar uppfyller respektive perspektiv och sedermera Biddles (2006) utvecklade principer.

² Den sammantagna bedömningen är, trots det delvis uppfyllda perspektivet (*Anpassat taktiskt uppträdande*), att efterföljandet av Biddles första princip hade så stora brister att det inverkar på stridens utgång, följaktligen ett nej.

5 Slutsatser

Arbetet fokus har varit att besvara forskningsfrågan: *Hur fungerar en utvecklad version av Biddles (2006:190) tre principer: reducera motståndarens vapenverkan, reducera motståndarens rörlighet, och säkerställa egen rörlighet, i kontexten försvar mot specialoperation.* Som stöd i arbetet har hypotesen fungerat som en ledstång: *De immateriella faktorerna ger militär styrka. Att följa principerna ökar möjligheten till seger för försvararen.*

Arbetet lyfter fram tre viktiga resultat. Det första resultatet visar att en försvarare som tillämpar Biddles utvecklade principer erhåller seger och en försvarare som inte tillämpar principerna lider nederlag. Det bekräftar hypotesen och att de immateriella faktorerna, det vill säga de mjuka faktorerna, hur och på vilket sätt, de militära resurserna organiseras, leds, och övas ger ett värde för försvaret, även på lägre taktisk nivå. Arbetet visar att värdet är så pass stort att en försvarare som inte tillämpar principerna riskerar nederlag trots att försvararen har ett överläge på 10:3.

För det andra visar arbetet att Biddles (2006) utvecklade teori har god passning för småskaliga strider på lägre taktisk nivå, brigad och bataljon. Det leder till att teorin, utöver att den utvecklats också får en större bredd kopplat till lägre nivåer. För det tredje visar arbetet att Biddles (2006) utvecklade teori även har god passning, i försvaret mot en anfallare, inom ramen för en specialoperation. Det leder till att teorin även här får en större bredd genom att inkludera även okonventionella operationer. Här bör anmärkas att begreppet okonventionella operationer är ganska brett och att det bara är en begränsad del, det så kallade anfallet (direct action, översatt från eng. McRaven 1996:2), som arbetet prövat.

Metodologisk diskussion

Metodologiskt finns det på grund av valet med fallstudie med endast två fall och olika utfall tre centrala perspektiv att ta med sig. För det första har arbetet genom begränsat antal fall, en begränsad generaliserbarhet (Yin 2007:76–77). För det andra kan det finnas okända, oupptäckta variabler och faktorer som spelar roll för resultatet, men på grund av det metodologiska uppbygget och det begränsade antalet fall och begränsningar hos historieskrivningarna, kanske inte dessa har identifierats (2017:117–120). En brist ligger i arbetets ensidighet, genom att bara omfamna försvararens och inte anfallarens tillämpning av de immateriella faktorerna. Ett annat är att de numerära och teknologiska faktorerna inte heller legat i fokus, vilket gör inverkan av dessa inte heller prövats på den lägre taktiska nivån. Det innebär inte att resultatet är fel, men att det, i resultatet, finns en inbyggd osäkerhet. För det tredje har strävan varit att välja två liknande fall, men icke kända variationer kan påverka fallen, vilket i sin tur kan inverka arbetets resultat och slutsats. Arbetet bör därför läsas med dessa tre perspektiv i beaktande och inte ses som en sanning, utan endast ett litet steg mot ökad förståelse.

Arbetets bidrag och fortsatt forskning

Arbetet har bidragit till det inomvetenskapliga fältet med i huvudsak tre delar. Det första bidraget är en blygsam ansats till en potentiell förklaring till, variationen, att ett försvar, under trycket av en specialoperation, i vissa fall segrar och i andra fall besegras. Genom fallstudiens två fall med olika utfall, relaterat till den immateriella tillämpningen, visar arbetet att de immateriella faktorerna, kan vara en förklaring till variationer hos framgången i försvaret mot specialoperationer. Det andra bidraget är utvecklingen av Biddles (2006) teori genom adderingen av djupare och breddade perspektiv från Finkel (2011) och House (2001). Genom teorins utveckling går det att påstå att den hålls uppdaterad och följer tiden. Det tredje bidraget är att öka räckvidden på Biddles utvecklade teori (2006) till att även inkludera småskaliga strider på lägre taktisk nivå, brigad och bataljon samt försvarsstrider mot specialoperationer. Kunskapen om

försvar mot specialoperationer är underbeforskat, varför bidraget är betydelsefullt för att föra forskningen framåt.

Arbetet har bidragit till det utomvetenskapliga fältet, den militära professionen, med i huvudsak tre delar. Det första bidraget är att påvisa, att immateriella faktorer, det vill säga de mjuka faktorerna, hur och på vilket sätt, de militära resurserna organiseras, leds, och övas, kan ge ett värde för försvaret. Om detta kopplas till det faktum att Försvarsmakten upprustar och försvarsindustrin inte hinner, eller av kostnadsskäl inte kan, leverera ny och uppdaterad materiel, finns mycket att vinna på att i stället utveckla de immateriella faktorerna som ett alternativ till att bygga militär styrka utifrån numerär och teknologisk spets. Det andra bidraget är att arbetet visar att försvar mot specialoperationer är möjligt, men att det ställer krav på immateriell förmåga hos det försvarande förbandet. Arbetet kan därför användas som en ledstång för en immateriell utveckling av ett försvar. Det tredje bidraget är kopplat till Ahlström och Weissmanns (2017) studie om officerares syn på offensiven som det allenarådande verktyget för att vinna krig. Genom liggande arbete ges exempel på hur viktigt det är att organisera, leda och använda sina militära resurser på ett anpassat sätt i den givna kontexten i syfte att nå framgång i den defensiva striden. Arbetet är därför ett bidrag till den undertryckta debatten om defensiven som ett medel att vinna krig.

För den fortsatta forskningen föreslås tre vägar. Den första vägen är att utveckla detta arbete, kvalitativt eller kvantitativt, genom adderingen av fler fall av försvar på lägre taktisk nivå. Genom fler fall ökar möjligheten till generalisering. Den andra vägen är att även inkludera tillämpningen av numerära och tekniska faktorer, vilket ytterligare skulle pröva Biddles teorier på den lägre taktiska nivån. Den tredje vägen är att inkludera anfallarens tillämpning av faktorerna i striden. Genom denna addering kan ytterligare perspektiv hittas, vilket i sin tur stärker eller förkastar nuvarande arbete, utifrån det faktum att strid är en dynamisk kamp mellan två parter, vilket innebär att bådas tillämpning av ingående faktorer påverkar utfallet.

Referensförteckning

Ahlström P och Weissmann M (2017) Endast genom anfall kan ett avgörande nås. Varför dominerar offensiven militärt taktiskt tänkande? *Kungliga Krigsvetenskaps Akademiens Handlingar och Tidskrift* 2(April): 6–18. Available at: <https://web-s-ebsohost-com.proxy.annalindhbiblioteket.se/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=71c9c7e9-5709-4839-8a34-c3ee84502298%40redis> (accessed 11/01/23).

Ailsby C (2017) *Hitler's Sky Warriors: German Paratroopers in Action 1939-1945. Hitler's Sky Warriors*. Havertown: Pen & Sword Books Limited. Available at: https://annalindh.primo.exlibrisgroup.com/discovery/fulldisplay?docid=cdi_askewsholts_vlebooks_9781473886711&context=PC&vid=46LIBRIS_ALB_INST:46ALB_VU1&lang=sv&search_scope=MyInst_and_CI&adaptor=Primo Central&tab=Everything&query=any,contains,The Fall of (accessed 11/01/23).

Åkerström J (2011) *Militär planering och beslutfattande – en översikt*. Stockholm: FOI.

Antill PD (2005) *Crete 1941 : Germany's lightning airborne assault*. Oxford: Osprey.

Arreguín-toft I (2005) *How the Weak Win Wars: a theory of assymetric conflict*. New York: Cambridge University Press.

Beevor A (2004) *Kreta : erövring och motstånd*. Lund: Historiska media.

Ben-Zvi A (1997) The dynamics of surprise: The defender's perspective. *Intelligence and National Security* 12(4): 113–144. Available at: <https://doi.org/10.1080/02684529708432451> (accessed 17/05/23).

Betts RK (1982) *Surprise attack : lessons for defense planning*. Washington, D.C: Brookings Institution.

Biddle S (2006) *Military power: explaining victory and defeat in modern battle* (5 print.). Princeton: Princeton University Press.

Clausewitz C von (1991) *Om kriget* (3 tryck, 2.). Stockholm: Bonnier fakta.

Denscombe M (2019) *Forskningshandboken* (4:3.). Lund: Studentlitteratur AB.

Esaiasson P, Gilljam M, Henrik O, Towns A och Wängnerud L (2017) *Metodpraktikan : konsten att studera samhälle, individ och marknad* (Femte uppl.). book. Stockholm: Wolters Kluwer.

Essberger RMA (1995) Military Surprise and the Environment. *GeoJournal* 37(2): 215–224. Available at: https://www-jstor-org.proxy.annalindhbiblioteket.se/stable/pdf/41146611.pdf?refreqid=excelsior%3Ac2f9c6df4d9b33041fba0d6d711ec647&ab_segments=&origin=&acceptTC=1 (accessed 08/04/23).

Finkel M (2011) *On Flexibility*. book. Redwood City: Stanford University Press.

Golla K-H (2013) *The German Fallschirmtruppe 1936-41 Its Genesis and Employment in the First Campaigns of the Wehrmacht* (Revised ed.). Havertown: Helion & Company.

Handel MI (1987) Technological Surprise in War. *Intelligence and National Security* 2(1): 1–53.

House JM (2001) *Combined arms warfare in the twentieth century*. Lawrence, Kansas: University Press of Kansas.

Kippenberger H (1949) *Infantry brigadier*. London: Oxford Univ. Press.

- Kurowski F (1995) *Der Kampf um Kreta*. Herford: Maximilian-Verlag.
- MacDonald C (1993) *The lost battle : Crete 1941*. New York: The Free Press.
- McRaven WH (1996) *SPEC OPS Case Studies in Special Operations Warfare: Theory and Practice*. New York: Presidio Press.
- Mearsheimer JJ (1985) *Conventional Deterrence*. Ithaca: Cornell University Press.
- Spulak RG (2007) *A Theory of Special Operations : The Origin , Qualities , and Use of SOF*. Joint Special Operations University.
- Stahl P (1972) *Kreta : the German invasion of Crete 20.5.41-2.6.41*. Stanford: P. Stahl.
- Stevens WG (1965) *Freyberg, V.C: the man 1939-1945*. Wellington: A.H. & A.W. Reed.
- Sun Zi (2015) *Sun Zis krigskonst* (3. tryckni.). book. Stockholm: Santérus.
- Yin RK (2007) *Fallstudier : design och genomförande* (1. uppl.). Malmö: Liber.